

ปัญหาบทกำหนดโทษใหม่กรณีการบำบัดรักษาและการฟื้นฟู สภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด¹

สุภาวดี สุขสมนิล²

จากการศึกษาปัญหาบทกำหนดโทษใหม่กรณีการบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติดจะเห็นได้ว่ารัฐได้มีการปรับนโยบายทางอาญาด้วยการกำหนดโทษให้ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด ไม่มีโทษขั้นต่ำ เว้นแต่เป็นเรื่องการค้าโดยหัวหน้าหรือผู้สั่งการ การยกเลิกบทสันนิษฐานการมีไว้ในครอบครอง การเพิ่มบทสันนิษฐานการครอบครองเพื่อเสพ ปรับระบบการลงโทษเน้นที่การปราบปรามองค์กรอาชญากรรมที่ทำผิดร้ายแรง พิจารณาจากพฤติการณ์และผลกระทบที่ร้ายแรง และเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษให้เหมาะสม การลดทอนความผิดที่ไม่ร้ายแรง (เสพ/ครอบครองเพื่อเสพ) หากจะลงโทษจำคุก ให้ศาลคำนึงถึงการสงเคราะห์ให้เลิกเสพโดยการบำบัด เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นวิธีการอื่นเพื่อความปลอดภัย หรือนำเงื่อนไขการคุมประพฤติมาใช้ ปรับปรุงกระบวนการบังคับโทษปรับให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา

จากการศึกษาทำให้ทราบว่าปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับบทกำหนดโทษใหม่กรณีการบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด ยังมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการทำให้เกิดประสิทธิภาพและไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ปัญหา "ลักษณะต้องห้าม" ของผู้ติดยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.2564

ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.2564 ได้มีการจำกัดคุณสมบัติของผู้กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดไว้ว่าจะต้องไม่เป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่น ซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล แต่จากสภาพปัญหาของผู้เสพ หรือผู้ติดยาเสพติดที่พบในปัจจุบันโดยส่วนมาก มักจะมีการกระทำความผิดอาญาฐานอื่นร่วมอยู่ อันเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านี้ขาดคุณสมบัติที่จะได้รับการพิจารณาให้เข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ ตามบทบัญญัติดังกล่าว และต้องถูกดำเนินคดีไปตามกระบวนการยุติธรรมตามแบบปกติ

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาบทกำหนดโทษใหม่กรณีการบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.กัลยา ตันศิริ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ประเสริฐ ตันศิริ และรองศาสตราจารย์ ดร.ประภาศรี บัวสวรรค์

²นักศึกษาริทยูนิโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (บางนา) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ในปัจจุบันที่มีการบัญญัติในมาตรา 114 วรรคแรก วางหลักไว้ว่า เมื่อผู้เสพ ถูกเจ้าพนักงาน ป.ป.ส หรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ พบตัวและมีผลตรวจปัสสาวะเป็นบวก หรือมียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อและผู้เสพคนนั้นแสดงความ "สมัครใจ" ในการเข้ารับการบำบัด ก็ให้เจ้าหน้าที่ที่เป็นผู้พบตัว มีอำนาจควบคุมตัวผู้เสพไว้ในการครอบครองชั่วคราว เพื่อตรวจสอบประวัติ แต่ทั้งนี้ ผู้เสพจะอยู่การควบคุมของเจ้าหน้าที่เป็นการชั่วคราวไม่เกิน 24 ชั่วโมง ซึ่งการตรวจสอบประวัติ้นั้น ก็เพื่อพิจารณาว่า ผู้เสพคนนั้น จะต้อง "ไม่มีลักษณะต้องห้าม" อันประกอบไปด้วย

1. จะต้องไม่เป็น ผู้ต้องหาหรืออยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีในฐานความผิดอื่น หรือโทษจำคุก หรืออยู่ระหว่างรับโทษตามคำพิพากษา
2. จะต้องไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตราย แก่ผู้อื่นหรือสังคม
3. จะต้องไม่มีพฤติกรรมอันตรายที่ก่อให้เกิดอันตราย แก่ผู้อื่นหรือสังคม อันเกิดจากโรคทางจิตประสาทหรืออาการจากฤทธิ์ของยาเสพติด

เมื่อพบว่าไม่มีเงื่อนไขต้องห้ามตามที่ระบุไว้ ให้เจ้าหน้าที่พาผู้เสพติดที่สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา ไปยังศูนย์คัดกรองหรือสถานพยาบาลยาเสพติด

และกรณีเมื่อผู้เสพได้รับการบำบัดครบถ้วนแล้ว ผู้เสพจะได้รับหนังสือรับรอง และถือว่าไม่มีความผิดสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข พ้นจากความผิดฐานเสพยาเสพติด ตามมาตรา 162 มาตรา 163 และมาตรา 164

เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์การกำหนดคุณสมบัติการเข้ารับการบำบัดรักษาตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 114 แล้วนั้น เมื่อผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติด "มีลักษณะต้องห้าม" ก็จะไม่สามารถเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมปกติได้ ผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดก็จะไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการบำบัดเพื่อเข้ารับการคัดกรองเป็นผู้ป่วยได้เหตุเพราะ "มีลักษณะต้องห้าม" ดังที่กล่าวมาข้างต้น

การที่ผู้เสพยาเสพติดเพียงต้องหาหรืออยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นที่มีโทษจำคุก ถูกตัดสิทธิออกการกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพตามประมวลกฎหมายนี้ โดยจะต้องถูกดำเนินการฟ้องคดีทุกข้อกล่าวหาต่อศาล เป็นเรื่องที่กฎหมายตีตราแล้วว่าผู้นั้นกระทำความผิดซึ่งไม่ควรได้รับประโยชน์จากการเข้ารับการบำบัดฯ โดยกีดกันผู้นั้นออกจากกระบวนการบำบัดฯ แม้ว่าจะมีพยานหลักฐานอันน่าเชื่อถือและปรากฏตามผลการตรวจพิสูจน์แล้วว่าผู้นั้นเป็นผู้เสพยาเสพติดจริงก็ตาม อันเป็นการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยเสมือนหนึ่งเป็นผู้กระทำความผิดเสียแล้ว โดยมีได้ให้ผู้นั้นได้ต่อสู้กับข้อกล่าวหาเลย หากภายหลังปรากฏข้อเท็จจริงที่แสดงให้เห็นว่าคดีในความผิดฐานอื่น ผู้นั้นไม่ได้กระทำความผิดหรือการกระทำนั้นไม่เป็นความผิด ย่อมไม่สามารถย้อนกลับไปให้เข้ากระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูได้อีก เนื่องจากความผิดฐานเสพยาเสพติดนั้นศาลได้พิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว เช่นนี้ แทนที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับประโยชน์จากการบำบัดรักษาในฐานะผู้ป่วย แต่กลับต้องมาถูกดำเนินคดีอย่างเช่นอาชญากร

โดยปกติโดยไม่ได้รับการบำบัดรักษา

ดังนั้น การบำบัดรักษาผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดที่กระทำความผิดทางอาญาด้านอื่น จึงควรที่จะได้รับการเข้าบำบัดและรักษา เช่นเดียวกันกับผู้ที่มีความผิดฐานเสพยาเสพติดหรือฐานครอบครองยาเสพติดเพื่อเสพได้ ตัวอย่างเช่น หากความผิดทางอาญาด้านนั้นอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะสามารถทำการเปรียบเทียบปรับหรือหากได้ทำการเปรียบเทียบปรับและชำระค่าปรับและค่าเสียหายแล้ว คดีอาญาย่อมเลิกกันตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดเอาไว้ในมาตรา 37 และวิธีการเปรียบเทียบปรับตามหลักมาตรา 38 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยเรื่องคดีอาญาเลิกกันอันเป็นการพิจารณาคดีในชั้นก่อนฟ้องหรือก่อนพิจารณาความในชั้นศาล ซึ่งเป็นความผิดอาญาสำหรับคดีเล็กน้อย เพื่อยุติคดีเสียแต่ต้นทางก่อนที่จะนำคดีขึ้นสู่การฟ้องร้องต่อศาลโดยไม่จำเป็น และเมื่อคดีอาญาที่เปรียบเทียบกันเสร็จสิ้นไปแล้วนั้น สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมจะต้องระงับไปตามความในมาตรา 39 (3) และเมื่อคดีอาญาเลิกกันแล้ว ผู้เสพจึงไม่ตกเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นอีกต่อไป คงเหลือแต่ความผิดฐานเสพยาหรือครอบครองยาเพื่อเสพตามหลักเกณฑ์ของประมวลกฎหมายเสพยา พ.ศ.2564 ในมาตรา 114 วรรคแรก เรื่องการส่งตัวผู้เสพที่ที่ต้องส่งสัยและถูกตรวจพบโดยเจ้าพนักงานและผู้เสพแสดงความ "สมัครใจ" ในการเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม ในปัจจุบัน

2.ปัญหาการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดซ้ำ

ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.2564 ในปัจจุบันได้พยายามหาวิธีการแก้ไขปัญหาผู้เสพยาเสพติดก็คือการมองผู้เสพยาเสพติดเป็น คนไข้ หรือ ผู้ป่วย ทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยมิได้มองว่าผู้เสพยาเสพติดเหล่านี้เป็นอาชญากรเน้นไปที่การใช้กระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟู ในสัดส่วนที่มากกว่าการลงโทษทางอาญาโดยหากผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นผู้เสพยาเสพติด สมัครใจเข้าสู่กระบวนการได้ด้วยตนเองและบำบัดฟื้นฟูจนเสร็จสิ้นกระบวนการ ผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะไม่ถูกดำเนินคดี ทำให้ผู้กระทำความผิดนั้นไม่มีประวัติอาชญากร ซึ่งทำให้ผู้กระทำความผิดสามารถช่วยให้กลับคืนสู่สังคมได้ง่ายขึ้น

ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.2564 มาตรา 114 ได้กำหนดช่องทางในการเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติดขึ้นใหม่ โดยเมื่อเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตรวจพบผู้เสพหรือผู้ที่มี ยาเสพติดเอาไว้ในครอบครองเพื่อเสพไม่เกินกว่าปริมาณที่กำหนดและสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา และเมื่อถูกส่งตัวไปสถานพยาบาลเสพยา และได้ปฏิบัติครบถ้วนตามขั้นตอนก็ถือว่าไม่เป็นความผิด ตามมาตรา 114 กำหนดไว้เพียงการ สมัครใจและไม่สมัครใจของผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติด เมื่อถูกเจ้าพนักงานพบ ซึ่งถ้าหากกฎหมายกำหนดถึงข้อบังคับของการบำบัดและระบุจำนวนครั้งสำหรับผู้ที่จะเข้ารับการบำบัดที่แน่นอน และพิจารณาถึงการกระทำในครั้งก่อนๆ เช่นนี้ อาจทำให้ผู้หลบหนีหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขเกรงกลัวที่จะถูกจับกุมและตกเป็นผู้ต้องหาในคราวต่อไปได้

แต่ทั้งนี้ การที่ผู้เสพหรือติดยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดรักษาจนเป็นผลสำเร็จแล้ว แต่กลับไปอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิม ๆ สังคม และกลุ่มเพื่อนเดิม ก็อาจกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำอีก ด้วยเหตุนี้การกำหนดจำนวนครั้งของการกระทำความผิดที่จะได้รับสิทธิในการเข้ากระบวนการบำบัดรักษาให้เป็นหลักเกณฑ์ที่แน่นอนนั้น การที่จะไม่กำหนดจำนวนครั้งของการกระทำผิดเอาไว้เลยสำหรับผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดที่จะมีสิทธิได้เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.2564 มาตรา 114 นั้น ก็อาจจะเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณแผ่นดินโดยไม่จำเป็น เช่นนี้ผู้ศึกษาเห็นว่าควรที่จะมีการกำหนดสิทธิผู้ที่เข้ารับการบำบัดรักษาได้ให้เป็นจำนวนครั้งที่แน่นอนน่าจะเป็นการดีกว่า

การที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้ศึกษาเห็นว่า ผู้กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด และผู้ครอบครองยาเสพติดเพื่อเสพที่จะมีสิทธิเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.2564 มาตรา 114 จึงควรเป็นผู้ที่ไม่เคยได้รับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพมาก่อน หรือเคยได้รับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพมาก่อนจนสำเร็จแล้วไม่ควรเกิน 4 ครั้ง ตามที่นักทฤษฎีวิทยาได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่าผู้ที่ทำผิดซ้ำกันถึง 4 ครั้งแล้ว มักเป็นพวกหากินโดยทุจริตตลอดไป ซึ่งถือว่าการกำหนดจำนวนครั้งที่ให้โอกาสในการกลับตัวกลับใจให้ระยะเวลาพอสมควรแก่การเลิกเสพยาหรือติดยาเสพติด และเป็นเกณฑ์ที่ไม่เกินตามหลักอาชญาวิทยา สำหรับผู้กระทำความผิดที่มีผู้ใช้ผู้กระทำความผิดติดนิสัยหรือกระทำผิดโดยสันดานในการที่จะนำมาบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมได้

3.ปัญหาการตั้งข้อกล่าวหาตามข้อสันนิษฐานมียาเสพติดไว้ในครอบครองหรือครอบครองเพื่อเสพ

การที่บุคคลใดจะครอบครองยาเสพติดที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิด จะต้องมิวัตถุประสงค์ของการครอบครอง ดังนั้น เมื่อพิจารณาแล้ว พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ประกอบกับกฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณ ของยาเสพติด พ.ศ.2546 ที่มีกำหนดจำนวนยาเสพติดเอาไว้เป็นการแน่นอน คือ จำนวน 5 หน่วยการใช้ หรือ 500 มิลลิกรัมซึ่งมีลักษณะเป็นการครอบครองโดยไม่มีพฤติการณ์ร้ายแรง คือ ไม่เป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้ในประเภท 1 ซึ่งเป็นยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง ได้แก่ เมทแอมเฟตามีน (ยาบ้า) จำนวนเกินกว่า 15 หน่วยการใช้ หรือมีน้ำหนักสุทธิที่เกินกว่า 1.5 กรัม ขึ้นไป หรือปริมาณสารบริสุทธิ์เกินกว่า 375 มิลลิกรัมขึ้นไป แต่ถ้าดูจากพฤติการณ์ที่กำหนดในมาตรา 145 วรรคแรก ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.2564 มาตรา 145 นั้น เป็นการสันนิษฐานลักษณะของพฤติการณ์การของการกระทำความผิดในขณะจับกุมนั้น เป็นพฤติการณ์ที่ไม่ร้ายแรง ตัวอย่างเช่น ถ้าพฤติการณ์แห่งคดี คือ ถ้าผู้ต้องหาไม่มีความผิดเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและเสพยาเสพติดอยู่เป็นประจำ และเจ้าพนักงานตำรวจทำการตรวจค้นและผลการตรวจค้นพบเมทแอมเฟตามีนจำนวน 6 เม็ด (ยาบ้า) และตรวจพบสารเสพติดในร่างกายของผู้ต้องหา เช่นนี้ การกระทำของผู้ต้องหาไม่มีความผิดฐานมียาเสพติดไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต เพราะดูจากพฤติการณ์แล้วไม่มีพฤติการณ์ของการจำหน่าย จึงไม่ถือว่าการครอบครองไว้ในกรณี

ร้ายแรง แต่บทบัญญัติของมาตรา 145 วรรคแรกนั้น ไม่ได้มีบทสันนิษฐานเกี่ยวกับการครอบครองยาเสพติด ในปริมาณที่มากกว่า 15 หน่วยการใช้หรือมากกว่า 1.5 กรัม หรือจำนวนสารบริสุทธิ์มากกว่า 375 มิลลิกรัม ขึ้นไป และจัดให้เป็นกรณีร้ายแรง เพียงแต่สันนิษฐานจากพฤติการณ์หรือการกระทำเท่านั้น ดังนั้น จึงควร ถือได้ว่าเป็นการครอบครองไว้ในกรณีไม่ร้ายแรงและควรตรวจสอบสันนิษฐานเอาไว้ในเบื้องต้นไว้ก่อนว่า เป็นการมียาเสพติดเอาไว้ในครอบครองเพื่อเสพเท่านั้น ซึ่งถ้าหากผลการตรวจพิสูจน์พบสารเสพติดในร่างกาย และมียาเสพติดไว้ในครอบครองมากกว่า 15 หน่วยการใช้ หรือมากกว่า 1.5 กรัม หรือบริสุทธิ์มากกว่า 375 มิลลิกรัมขึ้นไป ควรจะถือว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ติดยาเสพติดและมียาเสพติดเอาไว้ในครอบครองเพื่อเสพ

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.2564 ภาค 2 มาตรา 108 ให้นิยาม ความหมายของคำว่า "การฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติด" ไว้ว่า การกระทำใดๆ อันเป็นการบำบัด พฤติกรรมการเสพยาเสพติด และฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ติดยาเสพติดให้กลับคืนสู่สภาพปกติ และยังได้ให้นิยามความหมาย "การฟื้นฟูสภาพทางสังคม" ไว้ว่า การกระทำใดๆ อันเป็นการส่งเสริมให้ สนับสนุนให้ผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ผ่านการบำบัดรักษาได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านที่อยู่อาศัย การศึกษา อาชีพ ตลอดจนการติดตามดูแลช่วยเหลือจนสามารถกลับมาดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข ดังนั้น เมื่อผู้กระทำความผิดฐานมียาเสพติดเอาไว้ในครอบครองและพฤติการณ์เป็นผู้เสพยาเสพติดเป็นประจำ และไม่ว่าจะมียาเสพติดเอาไว้ในครอบครองในปริมาณจำนวนเท่าใด หากตรวจพิสูจน์แล้วว่าเป็น พฤติการณ์เป็นเพียงผู้เสพหรือเป็นผู้เสพยาเสพติดเป็นประจำ บุคคลเหล่านี้ก็สมควรถือว่าเป็น "ผู้ป่วย" เช่นเดียวกัน แต่เมื่อบทสันนิษฐานของประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.2564 มาตรา 145 วรรคแรก บัญญัติไว้เพียงว่า ผู้ใดมียาเสพติดเอาไว้ในครอบครองซึ่งเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท 1 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 90 ที่บัญญัติไว้ว่าเป็นการครอบครองยาเสพติดให้โทษประเภท 1 โดยไม่ได้รับอนุญาต ให้ถือว่าเป็นผู้ครอบครองยาเสพติดโดยไม่ได้รับอนุญาต ให้จำคุกไม่เกิน 15 ปี และปรับไม่เกิน 1,500,000 บาท โดยไม่ได้มีการ สันนิษฐานว่า ครอบครองซึ่งยาเสพติดเพื่อเสพ ดังนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่า เมื่อพิจารณาถึงการครอบครองยาเสพติด ถึงแม้ว่าการครอบครองยาเสพติดจะมีปริมาณมากเกินกว่า 15 หน่วยการใช้ หรือปริมาณสารบริสุทธิ์ มากเกินกว่า 375 มิลลิกรัม แต่หากดูจากพฤติการณ์ในการเสพยาเสพติดที่มีลักษณะในการเสพเป็นประจำ ทุกวัน ซึ่งก็น่าจะถือว่าบุคคลนั้นเป็นเพียงผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดที่มีลักษณะของการเสพเป็นประจำ และ สมควรที่จะได้รับการพิจารณาให้เข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษา เพราะพฤติการณ์ถือว่าผู้กระทำความผิดดังกล่าว เป็นเพียง "ผู้เสพ" ที่เป็นเพียง "ผู้ป่วย" ซึ่งสมควรที่จะเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูทั้งสภาพ ร่างกาย จิตใจ และทางสังคม มากกว่าการถูกต้องขอล่าหาให้เป็นอาชญากร

จึงเป็นการยากต่อเจ้าพนักงานตำรวจที่จะต้องหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ ว่าเป็นการครอบครองยาเสพติดเอาไว้เพื่อเสพเพราะต้องหาพยานหลักฐานประกอบข้อสันนิษฐาน เพราะตัวผู้ต้องหาที่ดองยอมรับ

สารภาพว่าเป็นยาเสพติดของตัวเอง แต่ตามบทบัญญัติตาม มาตรา 145 วรรคแรก ไม่ได้บัญญัติถึงการมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดเพื่อเสพ จึงเป็นการไม่เข้าข้อสันนิษฐานตามบทบัญญัติในลักษณะ 8 เรื่องความผิดเกี่ยวกับการเสพยาเสพติดและการมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดเพื่อเสพ ของประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.2564 ซึ่งเป็นสันนิษฐานเกี่ยวกับการครอบครองซึ่งยาเสพติดเอาไว้เพื่อเสพ การที่ไม่มีกฎหมายกระทรวงในการกำหนดปริมาณยาเสพติดการตั้งข้อสันนิษฐานสำหรับการมียาเสพติดเอาไว้ในครอบครองเพื่อเสพนั่น

จากการศึกษาบทกำหนดโทษใหม่กรณีการบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางสังคมแก่ผู้ติดยาเสพติด ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ปัญหา "ลักษณะต้องห้าม" ของผู้ติดยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.2564

เดิม มาตรา 114 วรรคแรก บัญญัติว่า ในกรณีที่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตรวจพบผู้ที่มีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดตามมาตรา 162 หรือมาตรา 163 หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดเพื่อเสพตามมาตรา 164 ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดซึ่งมีความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาลไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม หรือมีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคมที่เกิดจากโรคทางจิตและประสาท หรืออาการที่เกิดจากฤทธิ์ของยาเสพติดที่ใช้ และสมควรใจเข้ารับการบำบัดรักษา ให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจส่งตัวผู้นั้นไปสถานพยาบาลยาเสพติดหรือศูนย์คัดกรองต่อไป

ข้อเสนอแนะ แก้ไขใหม่เป็น มาตรา 114 วรรคแรก บัญญัติว่า ในกรณีที่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตรวจพบผู้ที่มีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดตามมาตรา 162 หรือมาตรา 163 หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดเพื่อเสพตามมาตรา 164 " ถ้าปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดซึ่งมีความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม หรือมีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคมที่เกิดจากโรคทางจิตและประสาท หรืออาการที่เกิดจากฤทธิ์ของยาเสพติดที่ใช้ และสมควรใจเข้ารับการบำบัดรักษา ให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ส่งตัวผู้นั้นไปส่งศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งส่งให้ไปสถานพยาบาลยาเสพติดหรือศูนย์คัดกรองทันที

2. ปัญหาการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดซ้ำ

เดิม มาตรา 114 วรรคสาม บัญญัติว่า หากผู้เข้ารับการบำบัดรักษาตามวรรคหนึ่งหลบหนีหรือไม่ให้ความร่วมมือในการบำบัดจนครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ให้สถานพยาบาลยาเสพติดหรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจัดทำประวัติ ข้อมูล และพฤติการณ์ของผู้หลบหนีหรือไม่ให้ความร่วมมือในการในการบำบัดรักษาดังกล่าว เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาให้เข้ารับการบำบัดรักษาตามวรรคหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ แก้ไขใหม่เป็น มาตรา 114 วรรคสาม หากผู้เข้ารับการบำบัดรักษาตามวรรคหนึ่งหลบหนี หรือไม่ให้ความร่วมมือในการบำบัดจนครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ให้สถานพยาบาลยาเสพติดหรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจัดทำประวัติ ข้อมูล และพฤติกรรมของผู้หลบหนีหรือไม่ให้ความร่วมมือในการบำบัดรักษาดังกล่าว เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาให้เข้ารับการบำบัดรักษาตามวรรคหนึ่ง ทั้งนี้ การจะเข้าบำบัดรักษาได้ตามวรรคหนึ่งจะต้องไม่เกิน 4 ครั้ง ภายในระยะเวลา 5 ปี นับแต่การเข้าบำบัดรักษาครั้งแรก

3.ปัญหาการตั้งข้อกล่าวหาตามข้อสันนิษฐานมียาเสพติดไว้ในครอบครองหรือครอบครองเพื่อเสพ

มาตรา 107 ห้ามผู้ใดมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ประเภท 2 หรือประเภท 5 หรือวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 1 หรือประเภท 2 เพื่อเสพ

การมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ประเภท 2 หรือประเภท 5 หรือวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 1 หรือประเภท 2 ในปริมาณเล็กน้อยซึ่งไม่เกินปริมาณที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขกำหนดในกฎกระทรวง ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ

ข้อเสนอแนะ เห็นควรเพิ่มตอนท้ายเป็น มาตรา 107 ห้ามผู้ใดมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ประเภท 2 หรือประเภท 5 หรือวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 1 หรือประเภท 2 เพื่อเสพ

การมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ประเภท 2 หรือประเภท 5 หรือวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 1 หรือประเภท 2 ในปริมาณเล็กน้อยซึ่งไม่เกินสำหรับการใช้เพื่อตนเองในปริมาณ 15 หน่วยการใช้ในระยะเวลาเฉลี่ย 15 วัน หรือปริมาณน้ำหนักร้อยโทนิจำนวน 1.5 กรัม หรือสารบริสุทธิ์จำนวน 375 มิลลิกรัม ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ

มาตรา 145 วรรคแรก ผู้ใดผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 90 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบห้าปี และปรับไม่เกินหนึ่งล้านห้าแสนบาท

ข้อเสนอแนะ มาตรา 145 วรรคแรก เห็นควรเพิ่มตอนท้ายเป็น ผู้ใดผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 90 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบห้าปี และปรับไม่เกินหนึ่งล้านห้าแสนบาท ทั้งนี้ ให้ดูพฤติการณ์ประกอบความผิด หากผู้ใดครอบครองในปริมาณที่เกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ประกอบกับมีพฤติการณ์เป็นผู้เสพยาเสพติดเป็นประจำ ให้ศาลส่งตัวผู้กระทำความผิดเหล่านี้เข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาแบบบังคับในสถานพยาบาลยาเสพติด

จากข้อมูลที่ถูกกล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่ากรณีที่บทกำหนดโทษในมาตรา 145 วรรคแรก สำหรับผู้กระทำความผิดซึ่งมียาเสพติดไว้ในครอบครองเพียงปริมาณ 15 หน่วยการใช้ในระยะเวลาเฉลี่ย 15 วัน หรือปริมาณน้ำหนักร้อยโทนิจำนวน 1.5 กรัม หรือสารบริสุทธิ์จำนวน 375 มิลลิกรัม นั้น ผู้ศึกษามองว่ากรณีนี้น่าจะ

เข้าข่ายเป็นผู้เสียหายเสพติดมากกว่าการครอบตามบทกำหนดโทษมาตรา 145 วรรคแรก ซึ่งสามารถเข้ารับการรักษาระบบบำบัดฟื้นฟูได้ แต่เนื่องจากถ้าดูจากพฤติการณ์การครอบครองยาเสพติดตามบทกำหนดโทษมาตรา 145 วรรคแรก นั้น ถือว่าเป็นโทษที่หนักและไม่สามารถเข้ารับการบำบัดหรือรักษาได้เนื่องจากไม่ใช่ผู้ครอบครองไว้เพื่อเสพ ไม่เข้ากรณีตามมาตรา 113 หรือมาตรา 114 จึงต้องทำการส่งตัวเข้าเรือนจำเพื่อทำการฝากขังตัวผู้ต้องหา การที่จะดูพฤติการณ์ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้ครอบครองยาเสพติดเอาไว้เพื่อเสพยา หรือเพื่อจำหน่ายนั้น จากพฤติการณ์และจากจำนวนปริมาณยานั้นต้องดูให้ครบองค์ประกอบและควบคู่กันไป เมื่อมีปริมาณยาเพียงเล็กน้อยก็สมควรที่จะตั้งข้อหาตามมาตราที่สามารถส่งตัวเข้ารับการบำบัดและฟื้นฟู เพื่อที่จะสามารถแยกตัวผู้เสพยาเสพติดให้เข้าสู่กระบวนการบำบัดและลดปัญหานักโทษล้นเรือนจำได้

จากบทสรุปและข้อเสนอแนะดังกล่าวข้างต้น การดำเนินการป้องกันยาเสพติดและการปรับสภาพแวดล้อมในแต่ละกลุ่มเป้าหมายให้เหมาะสมจะสามารถนำผู้เสพยาเสพติดหรือผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่การบำบัดรักษาและฟื้นฟูอย่างเหมาะสมกับเงื่อนไขและเหมาะสมกับสภาพของแต่ละบุคคล รวมทั้งจะต้องมีการติดตามอย่างจริงจังจากหน่วยงานของรัฐที่มีอยู่ตามชุมชน ช่วยสอดส่องดูแลและทำให้ผู้เสพยาเสพติดหรือผู้ติดยาเสพติดได้รับ โอกาสจากสังคมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และจะสามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบองค์รวมร่วมกับปัญหาในมิติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในระดับปัจเจกบุคคล ทั้งนี้เพื่อลดระดับความรุนแรงของปัญหายาเสพติดในสังคมไทย นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของสังคมไทยให้ปลอดภัยจากยาเสพติด

เอกสารอ้างอิง

- บุญญาวิจักษ์ เหล่ากอที.รายงานวิจัย เรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรมยาเสพติด .กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2547.
- สังคีต พิริยะรังสรรค์ ฉัตรวรณฺย องคสิงห์ นิดาวรรณ เพราะสุนทร วณฺี กอสุวรรณศิริ และชูเกียรติ์ เจริญพร .
- โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง วาทกรรมยาเสพติด: อิสรภาพของ ผู้ต้องขังหญิง.กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม,2559.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และ ปกป้อง ศรีสนิท.รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาวิจัย เรื่องการศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางการลงโทษ : หลักการลงโทษที่ได้สัดส่วนกรณีคดียาเสพติดให้โทษ . กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม, 2558 .